

Proefsleuvenonderzoek Pivo Noord

Hadewijch Degryse

18 juni 2010

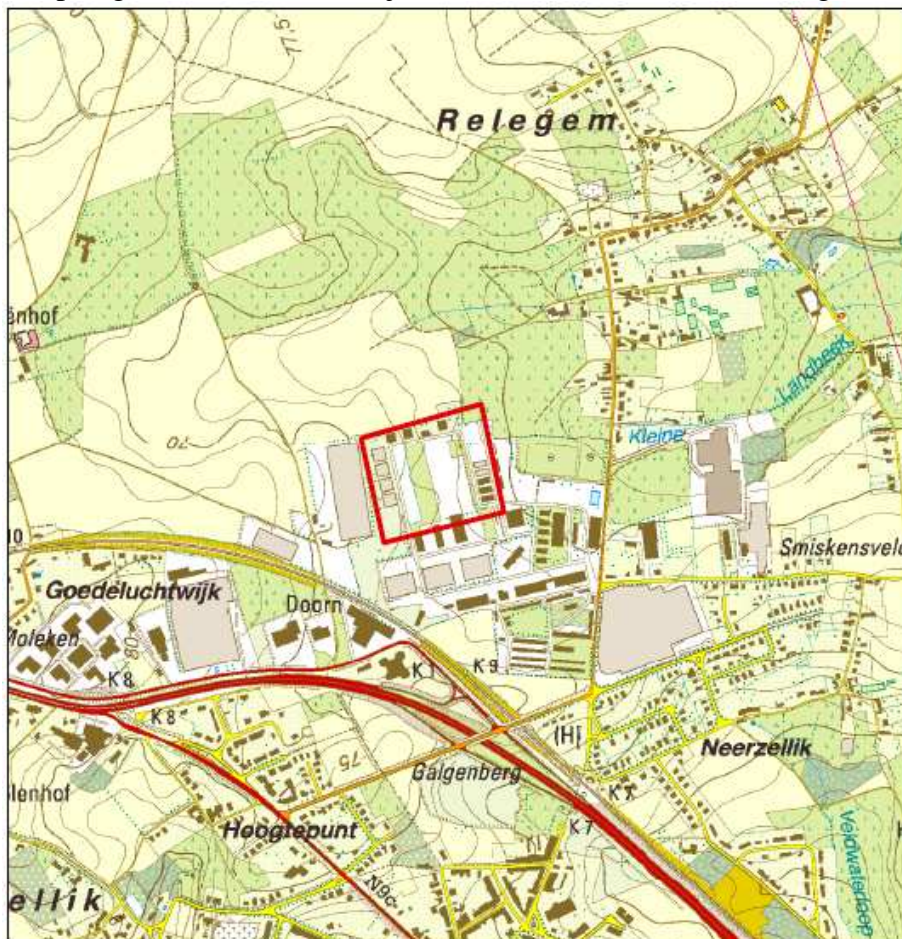
1. Algemeen

1.1 Inleiding

In het kader van de inrichting van het groengebied met recreatief en openbaar karakter in de noordelijke zone van het PIVO-domein in Asse -Relegem werden 3 kleine proefsleuven aangelegd. De architect overwoog namelijk een impressie van de barakken en het munitiedepot weer te geven. Verder stelde zich de vraag naar de eventuele aanwezigheid en bewaring van oudere archeologische resten en de aanwezigheid van munitie. De verwachte waarde was zeer gering. De prospectie richt zich op de zone van het munitiedepot en op de vroegere barakken aan de oostelijke zijde van het vroegere paraderrein. De vergunning voor prospectie met ingreep in de bodem kreeg het nummer 2009/154.

1.2 Situering

Het PIVO-domein ligt op de grens van Zellik en Relegem, beiden deelgemeentes van Asse. Het plangebied is het noordelijke deel van de PIVO-site te Relegem.

1.3 Historische gegevens over het PIVO-domein

Doorheen het PIVO loopt in Oost-West richting de zogenaamde schapenbaan of Romeinse baan. Proefsleuvenonderzoek op deze locatie en het zuidelijk aangrenzend perceel in 2003 brachten geen sporen van de weg of van de naastliggende grachten aan het licht. Dit kan

gelinkt zijn met de sterke verstoring op deze plaats en zegt dus niet noodzakelijk iets over het bestaan van een Romeinse weg.

Op de Ferrariskaart bestaan het hele gebied tussen de dorpskernen van Zellik en Relegem uit akkerland en weiden. Rond 1920 kwam op deze plaats de Ecksteinkazerne. De eerste gebouwen voor de luchtmachtbasis werden opgericht in de periode 1921-1922 en lagen in het zuidelijke deel van de latere kazerne, grondgebied Zellik. Ze dienden voornamelijk voor het herstellen en het vervaardigen van vliegtuigen en aanverwante. Ofschoon de eerste gebouwen in gebruik werden genomen in 1922, kreeg de kazerne in 1924 haar huidige benaming naar Serge Eckstein, Kapitein-Commandant van het Belgische leger, die als militaire ballonvaarder op verkenning werd neergeschoten boven Passendaele op 5 oktober 1918. In de jaren 1930 werd hier ook de School van het Militaire Vliegwezen gevestigd. Tijdens het Interbellum groeide de kazerne uit tot het belangrijkste Belgische centrum voor militair luchtverkeer in het algemeen en voor de militaire ballonvaart in het bijzonder. Ze bezat onder meer de volledige infrastructuur voor het onderhoud, herstel en het oplaten van ballons; naast de nodige loodsen waren er dus ook werkplaatsen en een gasfabriek. De geschiedenis van de militaire ballonvaart eindigde in 1940 bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De kazernegebouwen werden tijdelijk opgeëist door de Duitse Luftwaffe en op 1 september 1946 opnieuw in gebruik genomen door het Belgisch Leger dat er het Materiaal- en Bevoorradingsdepot oprichtte (MBD); vooral in de jaren 1950 nam de opslagcapaciteit toe en de kazerne ontwikkelde zich tot de enige bevoorraders van de Belgische Luchtmacht; tegelijkertijd werden nieuwe gebouwen opgetrokken en circa 1980 werden nieuwe garages en werkplaatsen gebouwd. In 1996 werd de kazerne definitief gesloten. (bron: <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/76833>).

Het nu onderzochte terrein werd pas in de jaren 1950 bebouwd met loodsen. Voorheen diende dit terrein voor het oplaten van de ballonnen.

Het centrale gedeelte ligt zo'n 2 meter hoger dan het oostelijke deel van het terrein

2. Methodiek

De proefsleuven kaderden niet in een extensieve ontwikkeling van het terrein, maar wel in een landschapsinrichting. Ze hadden vier doelen:

- de eventuele aanwezigheid van munitie nagaan;
- de aard van het munitiedepot nagaan;
- aard en bewaringsgraad van de funderingen van de loodsen
- nagaan eventuele aanwezigheid van oudere archeologische resten.

In de vergunningsaanvraag werden zes continue sleuven voorzien. 2 doorheen het vroegere munitiedepot, 2 doorheen de loodsen aan de oostzijde van het vroegere exercitieterrein, en 2 doorheen de loodsen aan de westzijde van dit terrein.

Deze strategie werd ter plaatse gewijzigd. De plannen van de architect om de loodsen te evoceren waren minder zeker geworden tussen het moment van de vergunningsaanvraag en het tijdstip van onderzoek. Ook bleek dat getuigen voldoende over de loodsen konden vertellen en op kadasterplannen de locatie van de loodsen duidelijk af te lezen was. Het westelijke deel is volledig overgroeid met bomen en struiken en

dus moeilijk toegankelijk.

Op het terrein werd ook al heel snel duidelijk dat de bodemverstoring erg groot was, vergelijkbaar met het in 2003 grondig onderzochte zuidelijke deel van het domein. Uiteindelijk werden slechts 3 proefsleuven aangelegd.

3. De resultaten

Het munitiedepot

Vandaag zijn nog drie zijden van een rechthoekige wal prominent aanwezig. Het depot ligt aan de rand van het hoger gelegen centrale gedeelte en steekt daar nog 1 tot plaatselijk 2 meter bovenuit.

Sleuf 1 werd dwars op de wal aangelegd en had tot doel de opbouw van de wal na te kijken. Daaruit blijkt dat de wal in twee snel opeenvolgende fasen is opgeworpen met vrij zuivere, niet humeuze leem met enkele zeer kleine glas- en baksteenfragmenten. Er waren geen muurresten in de wal aanwezig. De scheiding tussen beide fasen was slechts moeilijk en plaatselijk te onderscheiden door een heel dun humeus bandje dat in de richting van de binnenzijde van de rechthoek vervaagde.

Sleuf 2 werd in de binnenzijde van de rechthoek gegraven. De moederbodem bevond zich in deze sleuf op ongeveer 1 meter diepte. De enige in situ resten waren een rij op hun kant geplaatste betonblokken van ca. 42 op 42 cm met drie verticale groeven. Deze rij stenen was parallel aan de wal geplaatst op een afstand van 240 cm van de onderkant van de wal. Ongeveer 8 meter verder in de sleuf werden opnieuw gelijkaardige stenen aangetroffen, maar deze zaten niet meer in situ. Daar tussenin zat een sterk vervuilde en verstoorde grond met onder meer enkele resten van asbest. Het is waarschijnlijk dat de rij stenen gelinkt was

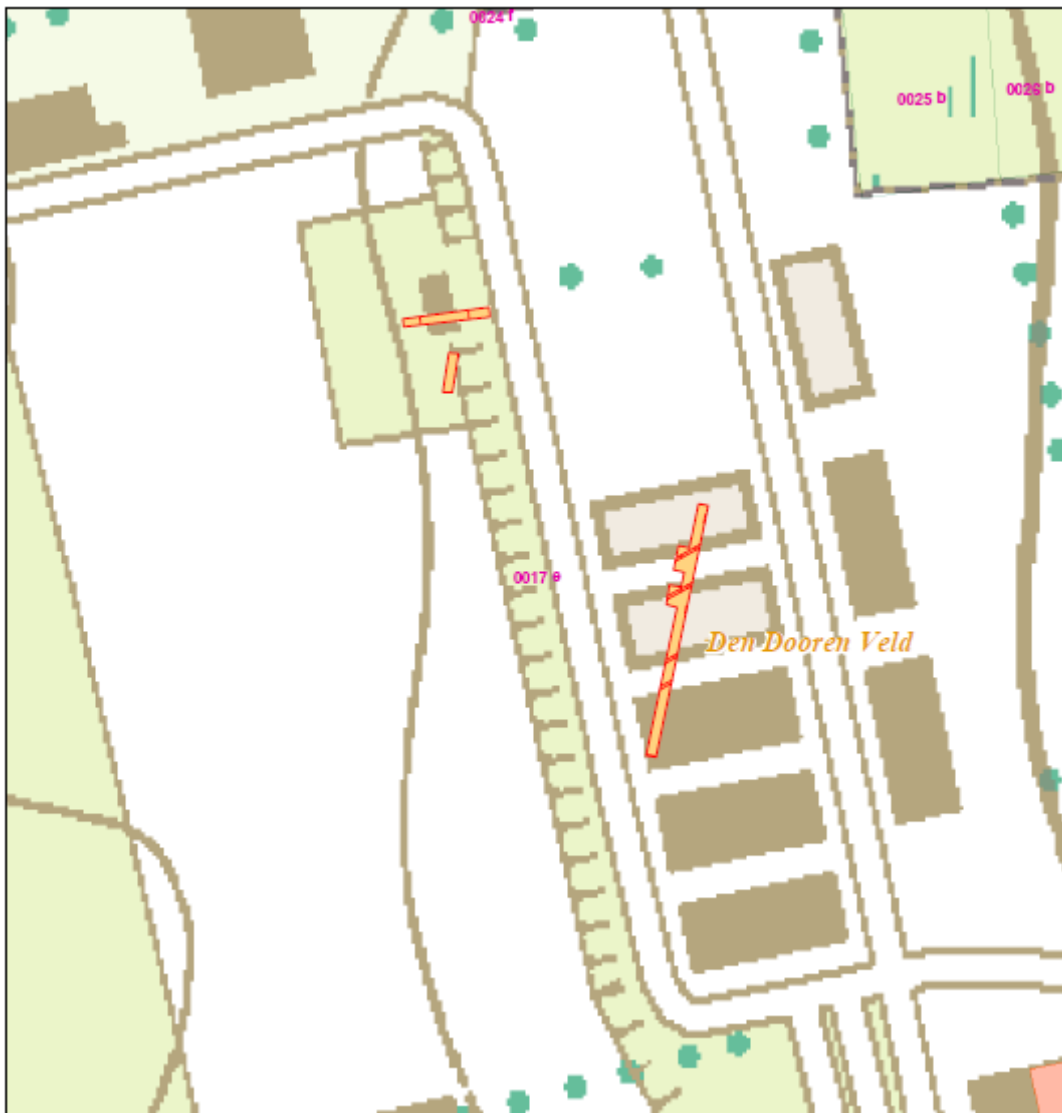
aan de functie van het munitiedepot en de verstoringen relateren aan de afbraak van dat depot.

De open barakken

Sleuf 3 werd op de plaats van de oostelijke barakken gegraven. De grond was op die plaatsen sterk vervuilde en aangevuld tot plaatselijk zo'n 140 cm diepte. De twee uiterste bodemprofielen waren vrij gelijkaardig van opbouw en zijn representatief voor deze hele zone. Onder een laag licht humeuze teelaarde van 15 tot 30 cm bevond zich een laag kleiige leem met rolkeien tot een diepte van 50 tot 60 cm. Deze laag is gelinkt aan de opruim van het terrein door de provincie Brabant in de jaren 1990 en de bedekking van de vervuilde grond. Daaronder bevond zich een amalgaam van vervuilde aangevoerde grond van diverse kleur en aard, bouwpuin en door insijpeling sterk vervuilde moederbodem tot een diepte van 135 tot 140 cm.

Op één plaats dook de moederbodem op tot ca. 70 cm diep (profiel 2). Indien we er van uit gaan dat spoor 2 en spoor 3 muren zijn van eenzelfde barak, dan gaat het hier om een opduiking binnen in de barak. Indien we de correlatie maken met de topografische kaart van 2002 waarop de barakken aangegeven staan, dan kunnen we besluiten dat spoor 1 de zuidelijke langszijde is van de meest noordelijke barak op deze plaats. Sporen 2 en 3 zijn de langszijden van de hiernaast gelegen barak en spoor 4 is de noordelijke langszijde van de volgende barak.

Locatie van de proefsleuven in relatie tot de barakken en het munitiedepot op de topografische kaart van 2002.
 (* Aangezien dit militair domein was, is op de topografische kaarten van 1970 en 1990 niets van de structuren zichtbaar. Ze zijn pas zichtbaar op het moment dat ze eigenlijk reeds verdwenen zijn in realiteit.)

Doorheen de vervuilde aangevoerde grond, op 50 cm onder het maaiveld, zijn enkele funderingen en of muurtjes aangetroffen. Spoor 1 bestond uit een fundering van 45 cm breed met daarop een bewaarde muuraanzet van 2 bakstenen hoog. Het gaat om baksteen van formaat 18 x 8.5 x 6.5 cm. De bakstenen waren parallel dwars op de muurrichting naast elkaar geplaatst met aan één zijde (de vermoedelijke zuidelijke buitenzijde van de meest noordelijk gelegen barak) een rij stenen in de langsrichting. Bij de onderliggende laag bakstenen waren de stenen in de langsrichting aan de binnenzijde geplaatst. Deze muuraanzet was geplaatst op een fundering van 45 cm breed bestaande uit stukken baksteen in cement. De muuraanzetten en funderingen waren plaatselijk doorbroken. Dit spoor 1 was bewaard over een lengte van 250 cm.

Spoor 2 was gelijkaardig, parallel aan spoor 1. Een onderbreking zorgde ervoor dat er slechts 70 cm in het oosten en 170 cm in het westen van de sleuf was bewaard.

Spoor 3 was een muurtje op een diepte van 50 cm dat was bewaard over een lengte van 120 cm en liep verder onder de vorm van een uitbraakspoor.

Spoor 4 is vermoedelijk het uitbraakspoor van een muurtje dat op een diepte van 75 cm werd aangetroffen.

3. Besluit

De bij de doelstellingen van het onderzoek vooropgestelde vragen werden aan de hand van dit onderzoek (en het onderzoek uit 2003) in min of meerdere mate beantwoord.

3.1 De eventuele aanwezigheid van munitie.

Bij beide onderzoeken werd geen munitie meer aangetroffen. Puin, asbest en vervuilde grond is wel nog plaatselijk aanwezig. Het munitiedepot en haar inhoud werden vrij volledig verwijderd.

3.2 De aard van het munitiedepot.

Het munitiedepot werd tot op de funderingen afgebroken. Het archeologisch onderzoek kan ons dus weinig vertellen over de aard van het depot. Enkel 3 van de omliggende wallen zijn

nog zichtbaar. De samenstelling daarvan leert ons eveneens weinig over de manier van opbouwen.

3.3 De aard en bewaringsgraad van de funderingen van de loodsen

Plaatselijk zijn de funderingen van de loodsen nog bewaard, alsook een beperkte hoogte van de opstaande muren. Aangezien mondelinge bronnen ons meer kunnen vertellen over de aard van de loodsen, is verder archeologisch onderzoek hier niet aangewezen.

3.4 Nagaan eventuele aanwezigheid van oudere archeologische resten.

Het terrein is tot op een grote diepte sterk verstoord en plaatselijk vervuild. De kans dat oudere archeologische resten nog aanwezig zouden zijn, is dan ook uiterst gering. Bij de beperkte onderzoeken in 2003 en 2009 werden alvast geen oudere sporen aangetroffen.

Proefsleuvenonderzoek Pivo Noord

Hadewijch Degryse

18 juni 2010

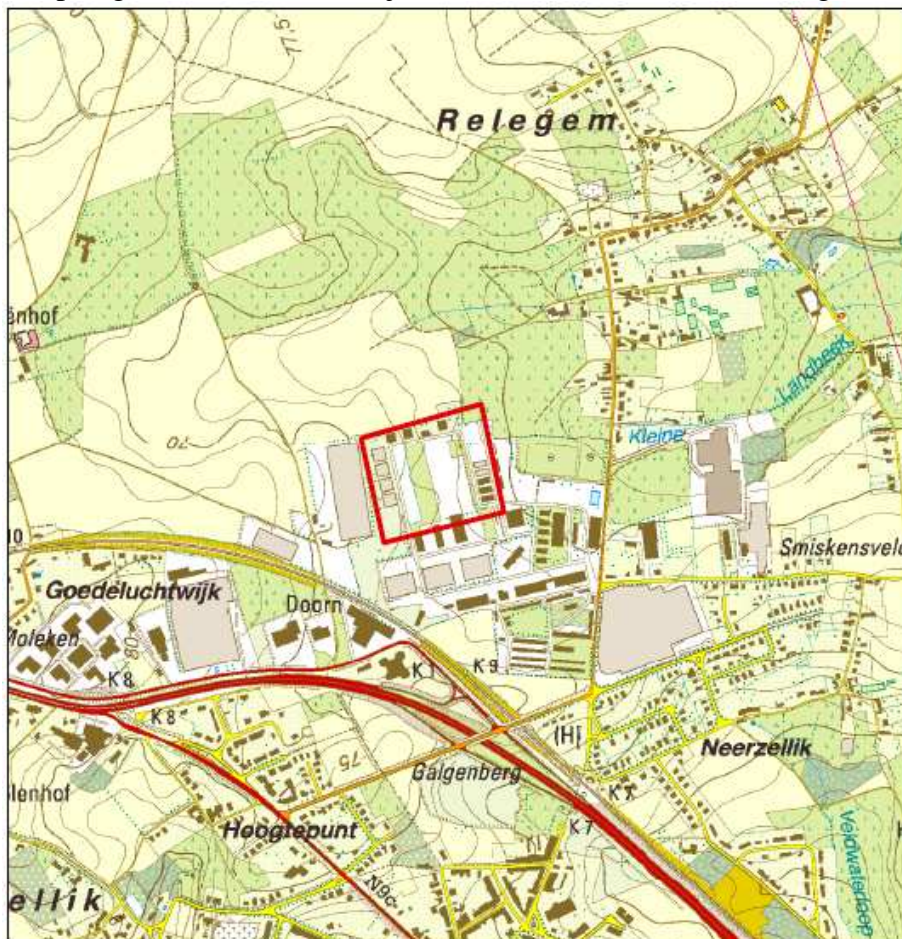
1. Algemeen

1.1 Inleiding

In het kader van de inrichting van het groengebied met recreatief en openbaar karakter in de noordelijke zone van het PIVO-domein in Asse -Relegem werden 3 kleine proefsleuven aangelegd. De architect overwoog namelijk een impressie van de barakken en het munitiedepot weer te geven. Verder stelde zich de vraag naar de eventuele aanwezigheid en bewaring van oudere archeologische resten en de aanwezigheid van munitie. De verwachte waarde was zeer gering. De prospectie richt zich op de zone van het munitiedepot en op de vroegere barakken aan de oostelijke zijde van het vroegere paraderrein. De vergunning voor prospectie met ingreep in de bodem kreeg het nummer 2009/154.

1.2 Situering

Het PIVO-domein ligt op de grens van Zellik en Relegem, beiden deelgemeentes van Asse. Het plangebied is het noordelijke deel van de PIVO-site te Relegem.

1.3 Historische gegevens over het PIVO-domein

Doorheen het PIVO loopt in Oost-West richting de zogenaamde schapenbaan of Romeinse baan. Proefsleuvenonderzoek op deze locatie en het zuidelijk aangrenzend perceel in 2003 brachten geen sporen van de weg of van de naastliggende grachten aan het licht. Dit kan

gelinkt zijn met de sterke verstoring op deze plaats en zegt dus niet noodzakelijk iets over het bestaan van een Romeinse weg.

Op de Ferrariskaart bestaan het hele gebied tussen de dorpskernen van Zellik en Relegem uit akkerland en weiden. Rond 1920 kwam op deze plaats de Ecksteinkazerne. De eerste gebouwen voor de luchtmachtbasis werden opgericht in de periode 1921-1922 en lagen in het zuidelijke deel van de latere kazerne, grondgebied Zellik. Ze dienden voornamelijk voor het herstellen en het vervaardigen van vliegtuigen en aanverwante. Ofschoon de eerste gebouwen in gebruik werden genomen in 1922, kreeg de kazerne in 1924 haar huidige benaming naar Serge Eckstein, Kapitein-Commandant van het Belgische leger, die als militaire ballonvaarder op verkenning werd neergeschoten boven Passendaele op 5 oktober 1918. In de jaren 1930 werd hier ook de School van het Militaire Vliegwezen gevestigd. Tijdens het Interbellum groeide de kazerne uit tot het belangrijkste Belgische centrum voor militair luchtverkeer in het algemeen en voor de militaire ballonvaart in het bijzonder. Ze bezat onder meer de volledige infrastructuur voor het onderhoud, herstel en het oplaten van ballons; naast de nodige loodsen waren er dus ook werkplaatsen en een gasfabriek. De geschiedenis van de militaire ballonvaart eindigde in 1940 bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog. De kazernegebouwen werden tijdelijk opgeëist door de Duitse Luftwaffe en op 1 september 1946 opnieuw in gebruik genomen door het Belgisch Leger dat er het Materiaal- en Bevoorradingsdepot oprichtte (MBD); vooral in de jaren 1950 nam de opslagcapaciteit toe en de kazerne ontwikkelde zich tot de enige bevoorraden van de Belgische Luchtmacht; tegelijkertijd werden nieuwe gebouwen opgetrokken en circa 1980 werden nieuwe garages en werkplaatsen gebouwd. In 1996 werd de kazerne definitief gesloten. (bron: <http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/76833>).

Het nu onderzochte terrein werd pas in de jaren 1950 bebouwd met loodsen. Voorheen diende dit terrein voor het oplaten van de ballonnen.

Het centrale gedeelte ligt zo'n 2 meter hoger dan het oostelijke deel van het terrein

2. Methodiek

De proefsleuven kaderden niet in een extensieve ontwikkeling van het terrein, maar wel in een landschapsinrichting. Ze hadden vier doelen:

- de eventuele aanwezigheid van munitie nagaan;
- de aard van het munitiedepot nagaan;
- aard en bewaringsgraad van de funderingen van de loodsen
- nagaan eventuele aanwezigheid van oudere archeologische resten.

In de vergunningsaanvraag werden zes continue sleuven voorzien. 2 doorheen het vroegere munitiedepot, 2 doorheen de loodsen aan de oostzijde van het vroegere exercitieterrein, en 2 doorheen de loodsen aan de westzijde van dit terrein.

Deze strategie werd ter plaatse gewijzigd. De plannen van de architect om de loodsen te evoceren waren minder zeker geworden tussen het moment van de vergunningsaanvraag en het tijdstip van onderzoek. Ook bleek dat getuigen voldoende over de loodsen konden vertellen en op kadasterplannen de locatie van de loodsen duidelijk af te lezen was. Het westelijke deel is volledig overgroeid met bomen en struiken en

dus moeilijk toegankelijk.

Op het terrein werd ook al heel snel duidelijk dat de bodemverstoring erg groot was, vergelijkbaar met het in 2003 grondig onderzochte zuidelijke deel van het domein. Uiteindelijk werden slechts 3 proefsleuven aangelegd.

3. De resultaten

Het munitiedepot

Vandaag zijn nog drie zijden van een rechthoekige wal prominent aanwezig. Het depot ligt aan de rand van het hoger gelegen centrale gedeelte en steekt daar nog 1 tot plaatselijk 2 meter bovenuit.

Sleuf 1 werd dwars op de wal aangelegd en had tot doel de opbouw van de wal na te kijken. Daaruit blijkt dat de wal in twee snel opeenvolgende fasen is opgeworpen met vrij zuivere, niet humeuze leem met enkele zeer kleine glas- en baksteenfragmenten. Er waren geen muurresten in de wal aanwezig. De scheiding tussen beide fasen was slechts moeilijk en plaatselijk te onderscheiden door een heel dun humeus bandje dat in de richting van de binnenzijde van de rechthoek vervaagde.

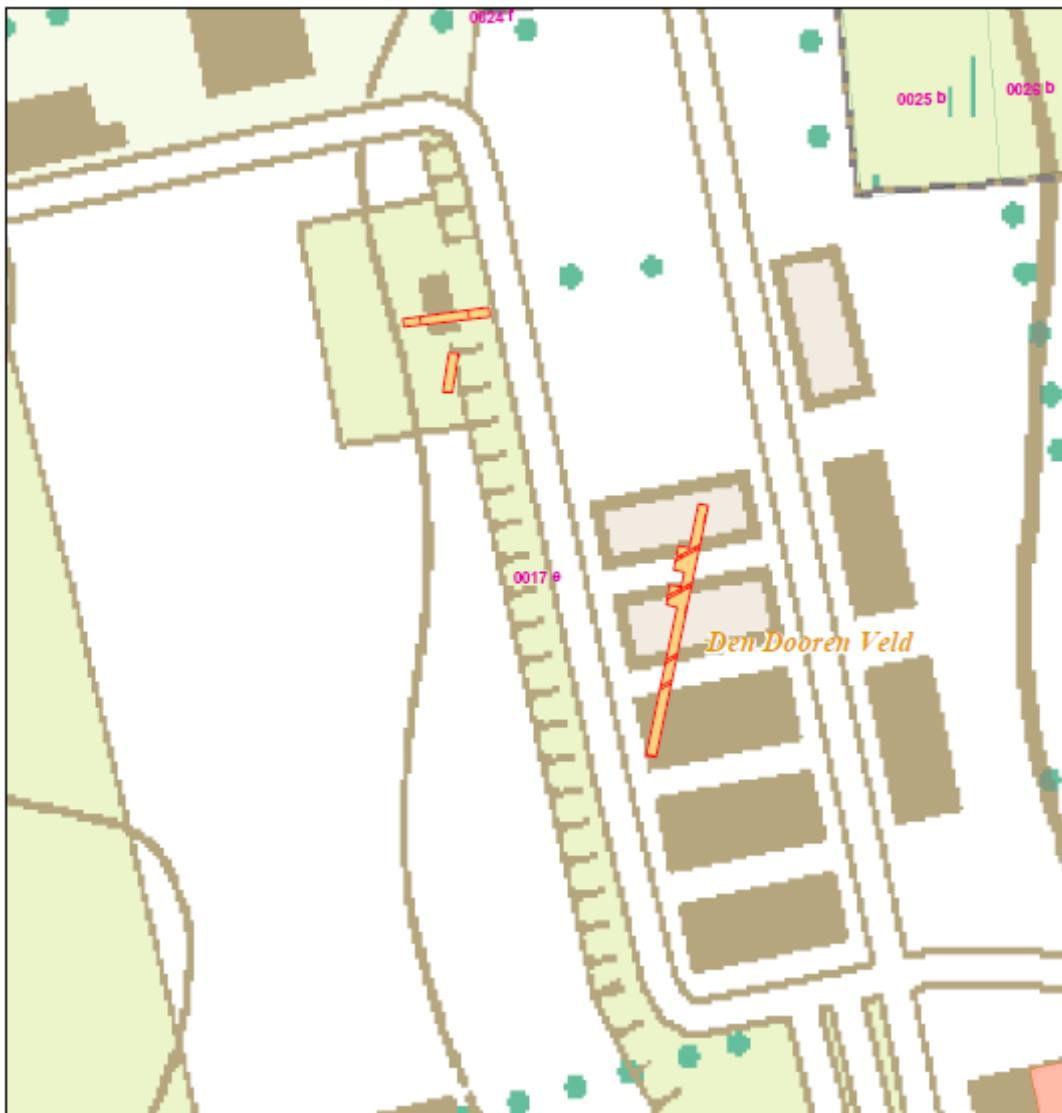
Sleuf 2 werd in de binnenzijde van de rechthoek gegraven. De moederbodem bevond zich in deze sleuf op ongeveer 1 meter diepte. De enige in situ resten waren een rij op hun kant geplaatste betonblokken van ca. 42 op 42 cm met drie verticale groeven. Deze rij stenen was parallel aan de wal geplaatst op een afstand van 240 cm van de onderkant van de wal. Ongeveer 8 meter verder in de sleuf werden opnieuw gelijkaardige stenen aangetroffen, maar deze zaten niet meer in situ. Daar tussenin zat een sterk vervuilde en verstoorde grond met onder meer enkele resten van asbest. Het is waarschijnlijk dat de rij stenen gelinkt was

aan de functie van het munitiedepot en de verstoringen relateren aan de afbraak van dat depot.

De open barakken

Sleuf 3 werd op de plaats van de oostelijke barakken gegraven. De grond was op die plaatsen sterk vervuild en aangevuld tot plaatselijk zo'n 140 cm diepte. De twee uiterste bodemprofielen waren vrij gelijkaardig van opbouw en zijn representatief voor deze hele zone. Onder een laag licht humeuze teelaarde van 15 tot 30 cm bevond zich een laag kleiige leem met rolkeien tot een diepte van 50 tot 60 cm. Deze laag is gelinkt aan de opruim van het terrein door de provincie Brabant in de jaren 1990 en de bedekking van de vervuilde grond. Daaronder bevond zich een amalgaam van vervuilde aangevoerde grond van diverse kleur en aard, bouwpuin en door insijpeling sterk vervuilde moederbodem tot een diepte van 135 tot 140 cm.

Op één plaats dook de moederbodem op tot ca. 70 cm diep (profiel 2). Indien we er van uit gaan dat spoor 2 en spoor 3 muren zijn van eenzelfde barak, dan gaat het hier om een opduiking binnen in de barak. Indien we de correlatie maken met de topografische kaart van 2002 waarop de barakken aangegeven staan, dan kunnen we besluiten dat spoor 1 de zuidelijke langszijde is van de meest noordelijke barak op deze plaats. Sporen 2 en 3 zijn de langszijden van de hiernaast gelegen barak en spoor 4 is de noordelijke langszijde van de volgende barak.

Locatie van de proefsleuven in relatie tot de barakken en het munitiedepot op de topografische kaart van 2002.
 (* Aangezien dit militair domein was, is op de topografische kaarten van 1970 en 1990 niets van de structuren zichtbaar. Ze zijn pas zichtbaar op het moment dat ze eigenlijk reeds verdwenen zijn in realiteit.)

Doorheen de vervuilde aangevoerde grond, op 50 cm onder het maaiveld, zijn enkele funderingen en of muurtjes aangetroffen. Spoor 1 bestond uit een fundering van 45 cm breed met daarop een bewaarde muuraanzet van 2 bakstenen hoog. Het gaat om baksteen van formaat 18 x 8.5 x 6.5 cm. De bakstenen waren parallel dwars op de muurrichting naast elkaar geplaatst met aan één zijde (de vermoedelijke zuidelijke buitenzijde van de meest noordelijk gelegen barak) een rij stenen in de langsrichting. Bij de onderliggende laag bakstenen waren de stenen in de langsrichting aan de binnenzijde geplaatst. Deze muuraanzet was geplaatst op een fundering van 45 cm breed bestaande uit stukken baksteen in cement. De muuraanzetten en funderingen waren plaatselijk doorbroken. Dit spoor 1 was bewaard over een lengte van 250 cm.

Spoor 2 was gelijkaardig, parallel aan spoor 1. Een onderbreking zorgde ervoor dat er slechts 70 cm in het oosten en 170 cm in het westen van de sleuf was bewaard.

Spoor 3 was een muurtje op een diepte van 50 cm dat was bewaard over een lengte van 120 cm en liep verder onder de vorm van een uitbraakspoor.

Spoor 4 is vermoedelijk het uitbraakspoor van een muurtje dat op een diepte van 75 cm werd aangetroffen.

3. Besluit

De bij de doelstellingen van het onderzoek vooropgestelde vragen werden aan de hand van dit onderzoek (en het onderzoek uit 2003) in min of meerdere mate beantwoord.

3.1 De eventuele aanwezigheid van munitie.

Bij beide onderzoeken werd geen munitie meer aangetroffen. Puin, asbest en vervuilde grond is wel nog plaatselijk aanwezig. Het munitiedepot en haar inhoud werden vrij volledig verwijderd.

3.2 De aard van het munitiedepot.

Het munitiedepot werd tot op de funderingen afgebroken. het archeologisch onderzoek kan ons dus weinig vertellen over de aard van het depot. Enkel 3 van de omliggende wallen zijn

nog zichtbaar. De samenstelling daarvan leert ons eveneens weinig over de manier van opbouwen.

3.3 De aard en bewaringsgraad van de funderingen van de loodsen

Plaatselijk zijn de funderingen van de loodsen nog bewaard, alsook een beperkte hoogte van de opstaande muren. Aangezien mondelinge bronnen ons meer kunnen vertellen over de aard van de loodsen, is verder archeologisch onderzoek hier niet aangewezen.

3.4 Nagaan eventuele aanwezigheid van oudere archeologische resten.

Het terrein is tot op een grote diepte sterk verstoord en plaatselijk vervuild. De kans dat oudere archeologische resten nog aanwezig zouden zijn, is dan ook uiterst gering. Bij de beperkte onderzoeken in 2003 en 2009 werden alvast geen oudere sporen aangetroffen.